

בעניין קניין לאחר ל' יום ומעכשיו לאחר ל' יום

מו"ר הרב אמוץ כהן שליט"א

שיטת הרמב"ן	◆	הקדמה	◆
שיטת הרמב"ם	◆	מבוא – סוגיות הגמרא	◆
דברי השלחן ערוך ונושאי כליו	◆	קניין כסף	◆
סיכום	◆	שיטת התוספות	◆

א. הקדמה

כלל נקוט הוא בידינו¹ אין המקח נגמר בדברים וזקוקים אנו למעשה קניין. כמו כן דבר ברור הוא שלצורך הקניין נצרכת גם גמירות דעת של הקונה לקנות ושל המוכר להקנות². בדרך כלל מעשה הקניין, והעברת הבעלות (הקנייה בפועל של החפץ) מתקיימים בו זמנית; אולם כאשר אדם מתנה במפורש שהוא מעוניין שהקנייה בפועל תהיה יותר מאוחר הקונה וודאי לא יקנה בשעת מעשה הקניין, שהרי אין דעת המוכר (ולחילופין הקונה) להקנות לו (ולחילופין לקנות) באותה שעה.

השאלה הנשאלת היא האם הלוקח יוכל לקנות בשעה שבה המוכר מעוניין להקנות לו (או שהוא מעוניין לקנות בה). הבעיה בדבר היא שבאותה שעה כבר נגמר מעשה הקניין שנעשה קודם, ואין מעשה קניין חדש שיועיל לקנות (ובלשון המקובלת "כלתה קניינו"). הדוגמא לכך בגמרא נקראת "קניין לאחר שלושים יום" דהיינו שהקניין נעשה עכשיו ואנו מעוניינים שהוא יחול לאחר שלושים יום.

אם נאמר שאפשר להקנות לאחר שלושים יום והדבר אכן יתפוס, אפשר יהיה להסביר זאת בשני אופנים: או שמעשה הקניין לא נגמר עד לאחר שלושים יום ואז ניתן יהיה לחלק בין הקניינים שונים, ובחלקם ייתכן לומר שמעשה הקניין לא נגמר, ובחלקם האחר נאמר שמעשה הקניין נגמר, והחפץ לא

---

1. שולחן ערוך חושן משפט סימן קפט.
2. ראה מאמרו של ר' אביעד תפוחי בקובץ זה.

ייקנה. לחילופין אפשר להעלות אפשרות שמעשה קניין יוכל להועיל גם לאחר שנסתים.

במאמרנו נראה שאכן יש הבדלים בין הקניינים השונים. בקניין כסף ניתן לקנות לאחר שלושים יום ולדעות מסוימות אף בקניינים אחדים נוספים, אך ברוב הקניינים אי אפשר.

דיון נוסף הוא מה הדין במקרה ואדם אומר מעכשיו ולאחר שלושים יום. כאן, פרט לשאלה האם מעשה הקניין נגמר מיד, או שהוא קיים גם לאחר שלושים יום, עומדת בפנינו גם שאלת ההבנה של הביטוי "מעכשיו ולאחר שלושים יום". האם מדובר בתנאי, בקניין מתמשך, בקניין חלקי עכשיו ומלא לאחר שלושים יום, או אולי אפילו חזר בו האדם מהמילה מעכשיו וכוונתו שיקנה רק לאחר שלושים יום.

במאמרנו נראה שביטוי זה, וביטויים דומים לו משמשים בגמרא בהקשרים שונים, והראשונים נחלקו איך לבאר ביחס לקניינים את הביטוי "מעכשיו ולאחר שלושים יום". בסוגיות הגמרא שתי השאלות שבמאמרנו נידונות ביחד ולכן אנו נציג שני נושאים אלו יחדיו.

ב. מבוא – סוגיות הגמרא

בגמרא בקידושין נ"ט ע"א נאמר ביחס למקדש אישה שנתן לה מעות ואמר לה התקדשי לי לאחר שלושים יום:

"וכן האומר לאשה התקדשי לי כו'. לא בא אחר וקידשה בתוך שלשים, מהו? רב ושמואל דאמרי תרוייהו: מקודשת, ואע"פ שנתאכלו המעות; מאי טעמא? הני זוזי לא למלוה דמו ולא לפקדון דמו; לפקדון לא דמו, פקדון ברשותא דמרא קא מתאכלי, והני ברשותא דידה קא מתאכלי; למלוה נמי לא דמו, מלוה להוצאה ניתנה, הני בתורת קידושין יהבינהו ניהלה."

מבואר בגמרא שביחס לקידושי כסף הקידושין חלים במקדש אישה לאחר שלושים יום.

ביחס לקניין משיכה נאמר בגמרא בכתובות פ"ב ע"א :

"דכי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן האומר לחברו לך ומשוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך אלא לאחר שלושים יום, לאחר שלושים יום קנה ואפילו עומדת באגם וכו', והא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן לא קני, לא קשיא הא דאמר ליה קני מעכשיו הא דלא אמר ליה קני מעכשיו."

אם כך מחלקת הגמרא שקניין משיכה אינו קונה לאחר שלושים יום אלא אם כן אמר מעכשיו³. הראשונים ביארו מדוע בכסף קידושין מקודשת גם ללא מעכשיו ונביאם לקמן בעז"ה.

סוגיא נוספת העוסקת בעניין קניין משיכה לאחר שלושים יום מופיעה בגמרא בכתובות פ"ו ע"ב:

"בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום, והלכה והניחתו בצידי רשות הרבים, מהו? אמר ליה: אינה מגורשת מדרב ושמואל, דרב ושמואל דאמרי תרוייהו: והוא שצבורין ומונחין ברשות הרבים, וצידי רשות הרבים כרשות הרבים דמו. אדרבה, מגורשת מדרב נחמן, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד לאחר שלשים יום – קנה ואפילו עומדת באגם, מאי לאו היינו אגם והיינו צידי רשות הרבים! לא, אגם לחוד, וצידי רשות הרבים לחוד. איכא דאמרי, אמר ליה: מגורשת מדרב נחמן, וצידי רשות הרבים כאגם דמי. אדרבה, אינה מגורשת מדרב ושמואל, מאי לאו היינו רשות הרבים והיינו צידי רשות הרבים! לא, רשות הרבים לחוד, וצידי רשות הרבים לחוד."

בסוגיא זו הובאה המימרא "אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד לאחר שלשים יום - קנה ואפילו עומדת

---

3. יש ראשונים (ראב"ד (הלכות מכירה פ"ב ה"ט), ר"ן (נדריים כז ע"ב ד"ה והוא דקני ודף כט ע"ב ד"ה הכא שאני), רשב"א (נדריים כט ע"ב ד"ה אפילו), ריטב"א (כתובות פב ע"א ד"ה הא) [וראה ריטב"א כתובות פו ע"ב בא"ד ולכך פי' וצ"ע], נימו"י (נדריים י ע"ב מדפי ההלכות), חידושי הרא"ה (כתובות פו ע"ב ד"ה ומיהו)) שכתבו שאם הבהמה נמצאת בחצרו בסוף שלושים יום קנה, ודווקא בעומדת באגם לא קנה. שיטת הרמב"ם (הלכות מכירה פ"ב ה"ט) והשו"ע (סימן קצז סעיף ו') אינה כן, אלא אף אם הבהמה עומדת בחצרו לא קנה.

בדעת הסוברים שקנה אם הבהמה עומדת בחצרו, אפשר להבין קניין זה בשני אופנים: או שהקניין נובע מדין קניין משיכה או שהקניין נובע מדין קניין חצר. המחנה אפרים (הלכות קניין משיכה סימן ג') ונתיבות המשפט (סימן קצז סעיף ד') הבינו שהקניין יהיה מדין קניין חצר, והרמב"ם ססובר שלא קנה, סברתו היא מכיוון שאמר לו לך משוך וקני, ולכן הקפיד שיקנה דווקא בקניין משיכה ולא בקניין חצר (על פי הבנה זו במקרה בו לא הייתה אמירה כזו, יודה גם הרמב"ם שיקנה אם הבהמה עומדת בחצרו). מדברי הרא"ה בחידושו מוכח כהבנה זו שהקניין מועיל מדין קניין חצר וז"ל: "היכא דלא א"ל מעכשיו לא קנה אפילו בסימטא אלא א"כ הוא בזמן הקנייה במקום שראוי לקנות לו עכשיו, כחצרו שזוכה לו עכשיו". נצטרך לבאר לשיטתו שאין האמירה "משוך" מיוחדת דווקא לקניין משיכה אלא אף לקניין חצר.

באגם. על מנת ללמוד ממנה את מעמדם של צדי רה"ר. מכאן נלמד שהביטוי "ואפילו עומדת באגם" הוא בדווקא, דווקא באגם תועיל המשיכה ולא ברה"ר. בדברי רב נחמן לא הוזכרה המילה מעכשיו⁴, יש ראשונים שלמדו שגם הסוגיא בדף פו ע"ב עוסקת באמר מעכשיו, ויש ראשונים שלמדו שסוגיא זו עוסקת בלא אמר מעכשיו.

ג. קניין כסף

כפי שהוזכר לעיל במבוא ביחס לקידושי כסף, אומרת הגמרא (קידושין נט ע"א) שהמקדש אישה ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שלוש יום מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות. הגמרא נימקה זאת-

"מאי טעמא? הני זוי לא למלוה דמו ולא לפקדון דמו; לפקדון לא דמו, פקדון ברשותא דמרא קא מתאכלי, והני ברשותא דידה קא מתאכלי; למלוה נמי לא דמו, מלוה להוצאה ניתנה, הני בתורת קידושין יהבינהו ניהלה."

הראשונים התקשו במה שונה דין זה מקניין משיכה. התוספות תירצו⁵ - "דבכסף וודאי לא בעינן מעכשיו שאם לא תתקדש לו חייבת לשלם והוי כאילו הכסף בעין לאחר שלוש יום".⁶

שיטת התוספות שבקניין כסף, מכיוון שאם לא יתבצע הקניין יהיה חיוב החזרה של הכסף לכן נחשב הכסף כקיים בעין גם לאחר שלוש יום. בפשטות נראה מהתוספות שהיא מקודשת במעות עצמן והן נחשבות כקיימות בעין. אך הרשב"א⁷ כותב כדברי התוספות ומוסיף מספר מילים:

"אע"פ שנתעכלו המעות. וטעמא דמלתא דכיון דלשם קדושין ניתנו בתחלתן אע"פ שבשעה שראויין לחול אינן בעולם מ"מ כיון שאם לא נגמר הקניין יש עליה להחזירם, רואין אנו אותם כאלו הן בעין ובאותה הנאה היא מתקדשת, וכענין שהיא מתקדשת בהנאת מלוה, ומשא"כ במלוה דעלמא הואיל ובשעת מתן מעות לא נתנו לקדושין אלא להלוואה."

---

4. יש להעיר שגם בדברי רב דימי בגמרא (כתובות דף פב ע"א) לא הוזכרה המילה מעכשיו, והגמרא שם מעמידה שמדובר באמר מעכשיו.
5. כתובות פב ע"א ד"ה הא.
6. ראה בעניין זה מעט הרחבה בהערה 62.
7. מסכת קידושין דף נט עמוד א ד"ה אע"פ.

מדברי הרשב"א נראה שהיא אינה מקודשת בכסף עצמו אלא בהנאתו. האבני מילואים (סימן מ ס"ק א) רוצה לבאר זאת, שהיא מקודשת בהנאה שהיא נפטרת ממנו⁸. והברכת שמואל⁹ מבאר זאת ששעבוד הכסף עדיין קיים והוא מה שגורם לכסף להיחשב כבעין.

המשותף לכל ההסברים שראינו עד עתה שהם מבארים שבקניין כסף עדיין קיימות המעות או כבעין, או כהנאה או כשעבוד. וממילא אין בעיה של כלתה קניינו, והקידושין חלים ביום השלושים מכח שאנו רואים אז את נתינת הכסף כבעין או כהנאה.

הגר"ש שקופ¹⁰ מבאר אחרת. נחלקו האחרונים¹¹ האם קנין כסף (רגיל), לא לאחר שלושים יום) הוא מעשה קנין (בדומה לקנין סודר) שאדם נותן פרוטה ובכך נקנית לו השדה, או שהכסף מהווה שיווי המקח ופרעון דמיו¹². הגר"ש שקופ סבור שקניין כסף הוא בתורת שיווי, ודעתו שבאופן זה אין הכסף פועל בצורה ישירה את הקניין אלא הוא יוצר חיוב של תשלום התמורה עבורו, והחפץ נקנה כתמורת הנאת קבלת הכסף¹³. ממילא כמו שאדם יכול לקבוע שהתמורה תהיה השדה, או רחיצה במרחץ, כך יכול אדם לקבוע שהתמורה תהיה קידושין לאחר שלושים יום. כיון שכך, לא שייך בקנין כסף המושג של "כלתה קניינו" כי "כלתה קניינו" שייך רק אם האישה היתה מתקדשת במעות עצמן, אך בכל קניין כסף הקניין נוצר ע"י החיוב שנוצר בהנאת קבלת המעות, ולכן יכולה התמורה לכך להיות גם לאחר זמן. ומה שאי אפשר לקדש במלווה, זה מכוח שבשעת ההלוואה לא נקבעו הקידושין כתמורת ההלוואה¹⁴.

-
8. נראה שכוונת האבנ"מ במילה "ממנו" היא לחובת החזרת המעות. לא נדון כאן בשאלה האם הנאה זו מוגדרת הנאת מחילת מלווה (שגם בה אפשר לקדש) או לא.
9. קידושין סימן ח' אות ד'.
10. גדרי קניין כסף סימנים ב' וג'. (נדפס בכרך החדש של חידושי רבי שמעון יהודא הכהן)
11. הסמ"ע סימן ק"צ ס"ק א' והט"ז שם. האחרונים האריכו במחלוקת זו מאד ואין כאן המקום לציין לכולם (וראה הערה 63).
12. אמנם אדם יכול לתת חלק משיווי המקח, ולזקוף את שאר הושווי כמלווה. אך אינו יכול לתת פרוטה רק כמעשה קניין.
13. הגר"ש שקופ מדמה זאת לדין זה נהנה וזה חסר.
14. בהקשר לדברים אלו יש לציין לדברי הנתיבות (סימן קצ"ז ס"ק ד' בהסברו השני) שסובר בדעת הר"ן (כתובות מו ע"א מדפי הר"ף) שגם בקניין משיכה תהיה הפרה קנויה לאחר שלושים יום, שכן חסרון זמן אינו מפריע לחלות, כי זמן ממילא אתי (דעת הר"ן תובא א"ה בפרק ה'). יש לציין שדברי הנתיבות קשים מעט, שכן הר"ן מצריך שבסוף שלושים יום תעמוד הפרה באגם. הנתיבות מיישב את דבריו ורוצה לומר שמדובר במשיכה אריכתא. אך לכאורה אם אנו משתמשים במושג משיכה אריכתא איננו צריכים כלל לחידושו זה של הנתיבות ודי בהסברו הראשון של הנתיבות שם).

מהסברו של הגר"ש שקופ עולה שמעשה הקידושין נעשה בשעת נתינת המעות, אלא שבקניין כסף אין לנו בעיה של כלתה קניינו, כעין דברים אלו ייתכן לומר בדעת הר"ן.¹⁵ הר"ן כותב:

"אבל בזו שמתחלה על דעת קדושין ניתנה, אע"ג דהשתא ליתנהו לזווי מעיקרא מקניא נפשה בהנהו זווי דיהיב לה, אע"פ שאם תחזור בה תהא חייבת להחזיר המעות דמ"מ הדבר ברשותה. ומיהו משמע שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזירה, דאם לא במאי מיקדשה הרי אינם קנויים לה עד סוף שלושים יום והרי נתאכלו בינתיים, אלא כדאמרן זה נראה לי."

מבואר בר"ן שהיא מקודשת במעות שניתנו לה מעיקרא, ולא זו בלבד אלא שהר"ן אף מוסיף שהמעות הללו חייבות להיות מוגדרות שלה, ללא תנאי מצד הנותן ואחרת לא תהיה מקודשת.¹⁶

ד. שיטת התוספות

ד.1. קניין משיכה

נחזור לקניין משיכה. כפי שהוזכר במבוא, הסוגיא בכתובות דף פב אמרה - "דכי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן האומר לחברו לך ומשוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך אלא לאחר שלושים יום, לאחר שלושים יום קנה ואפילו עומדת באגם".

הגמרא שם הגבילה את הדברים דווקא אם אמר מעכשיו. לא מוכח בגמרא זו האם אגם הוא דווקא או לא. הסוגיא בכתובות דף פו אמרה - "אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד לאחר שלשים יום - קנה ואפילו עומדת באגם". בסוגיא זו ברור שאגם הוא בדווקא, אך לא הוזכר בדברי רב נחמן ביטוי מעכשיו.

התוספות¹⁷ ועוד ראשונים¹⁸ ביארו שהסוגיא בדף פו ע"ב זהה עם הסוגיא בדף

15. קידושין כד ע"א מדפי הר"ף ד"ה רב ושמואל.

16. וראה בדברי המקנה המופיעים בהערה 63 הסובר בדעת הר"ן, שדין זה מוגבל רק לקידושין ולא לקניין כסף במקח וממכר, ואין דבריו מוסכמים באחרונים ואכמ"ל.

17. כתובות פו ע"ב ד"ה האומר, כתובות פב ע"א ד"ה הא, יבמות צג ע"א ד"ה קנויה לך מעכשיו, קידושין סג ע"א ד"ה כגון

18. רבנו אפרים (הובאו דבריו בבעה"מ (גיטין לז ע"ב מדפי הר"ף) וחלק עליהן, ובהשגות

פב ע"א. לכן רב נחמן בסוגיא בדף פו ע"ב שאמר "האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד לאחר שלשים יום - קנה ואפילו עומדת באגם" עוסק באמר מעכשיו, כמו בגמרא בדף פב ע"א, וגם שאלתו של רמי בר חמא מרב חסדא "הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום, והלכה והניחתו בצידי רשות הרבים, מהו?" עוסקת באמר מעכשיו.

לפי הבנה זו דברי רב נחמן בגמרא בדף פו ע"ב זהים לדברי ר' יוחנן בגמרא בדף פב ע"א. בגמרא בדף פו ע"ב מבואר שרב נחמן הצריך שהבהמה תעמוד באגם, אבל אם תעמוד ברה"ר לא קנה (שהרי הגמ' רוצה לפשוט שדווקא באגם קנה ולא בצדי רה"ר) לכן גם ר' יוחנן הסובר שמעכשיו ולאחר ל' יום קנה ואפילו עומדת באגם, זה דווקא בעומדת באגם¹⁹.

בעלי התוספות מבארים לנו מדוע מצריך ר' יוחנן שהבהמה תעמוד באגם. ר"י בתוספות מבאר זאת בהקשר עם מחלוקת האמוראים במסכת קידושין דף נט ע"ב בנוגע להבנת הביטוי "מעכשיו ולאחר שלשים יום". סוגיא זו עוסקת במקדש אישה מעכשיו ולאחר שלשים ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, המשנה אמרה שדינה שהיא מקודשת ואינה מקודשת, כלומר קידושי הראשון הנם קידושי ספק.

"...מעכשיו ולאחר שלשים יום וכו', אמר רב: מקודשת ואינה מקודשת לעולם; ושמואל אמר: מקודשת ואינה מקודשת אלא עד ל' יום, לאחר ל' פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון; לרב מספקא ליה אי תנאה הואי אי חזרה הואי, לשמואל פשיטא ליה דתנאה הואי... עולא אמר רבי יוחנן: אפי' מאה תופסין בה; וכן אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן: אפילו מאה תופסין בה. אמר ליה רב משרשיא בריה דרב אמי לר' אסי: אסברה לך טעמא דרבי יוחנן, שוו נפשיה כי שרגא דליבני, דכל חד וחד רוחא לחבריה שבק.

רב סובר שגם לאחר שלשים יום תישאר האשה במצב של מקודשת ואינה מקודשת. הסיבה לכך היא שרב מסתפק בהבנת הביטוי "מעכשיו ולאחר שלשים יום". ביטוי זה מכיל בתוכו סתירה פנימית, אם הכוונה מקודשת מעכשיו אז היא

הראב"ד שמצוטטים בספר הזכות (כתובות מד ע"ב מדפי הרי"ף) והסכים להם), מאירי כתובות פו ע"ב ופב ע"א, ובתוספות הרא"ש במקומות הנזכרים לעיל הערה 20. דברי רבנו אפרים והראב"ד אינם זהים לגמרי לדברי התוספות, בדבריהם חסר ההסבר שר' יוחנן הולך לשיטתו במסכת קידושין דף ס ע"א. לעומת זאת שיטת תוספות הרא"ש זהה לשיטת התוספות.

19. כ"כ בתוספות כתובות פב ע"א ד"ה הא, קידושין סג ע"א ד"ה כגון, יבמות צג ע"א ד"ה קנויה, בתוס' הרא"ש שם ועוד.

מקודשת מעכשיו ולא בעוד שלושים יום, ואם הכוונה בעוד שלושים יום אז אינה מקודשת מעכשיו. לכן מסתפק רב האם לאחר שלושים יום הוא תנאי, כלומר הרי את מקודשת לי מעכשיו אם לא אחזור בי בתוך שלושים יום²⁰ (ואז היא מקודשת מעכשיו לראשון לגמרי, וקידושי השני לא חלו כלל) או חזרה, ודעתו לקדשה רק בעוד שלושים יום (ואז אינה מקודשת כלל לראשון, כי אחר קידשה בתוך שלושים יום). שמואל סובר שהביטוי "מעכשיו ולאחר שלושים יום" הוא תנאי ולכן מצב הספק "מקודשת ואינה מקודשת" אינו נמשך אלא עד שלושים יום, שאז יש אפשרות לראשון לומר שחוזר בו מהקידושין. אבל לאחר שלושים יום אם לא יחזור בו הראשון מהקידושין, יפקעו קידושי השני ויגמרו קידושי ראשון. עולא בשם ר' יוחנן אמר "אפילו מאה תופסין בה". לדעת ר' יוחנן הביטוי "מעכשיו ולאחר שלושים יום" הוא דבר מתמשך המתחיל עכשיו ונגמר רק לאחר שלושים יום²¹ ולכן מאפשר חלות לקידושין של כל מי שיקדש את האשה בקידושין מתמשכים בתוך הזמן של הקודם.²²

מבאר ר"י בתוספות שר' יוחנן לשיטתו. גם במשך פרה זו ולא תיקנה לך אלא מעכשיו ולאחר שלושים יום, מעכשיו מתחיל הקניין ואינו נגמר עד שלושים יום, בדומה לקידושי אישה, לדעתו. ולכן צריך שתהיה בסוף ל' יום באגם שהוא מקום הראוי למשיכה. אך אם תהיה הפרה ברה"ר ששם משיכה אינה קונה לא תהיה הפרה קנויה.²³

20. הסברנו כאן לפי הסבר רש"י (קידושין נט ע"ב ד"ה מספקא ליה). הרמב"ן (שם ד"ה לרב) הקשה וחלק על רש"י, וביאר שהתנאי הוא אם יהיה בחיים.

21. נקטנו כאן לשון של "דבר מתמשך", אין כוונתנו כאן להכריע שמדובר בקניין המתמשך דווקא על כל רגע ולא בקניין שיש לו נקודת התחלה וסוף, בדבר זה נדון בעז"ה בהמשך. הסבר זה שהסברנו בדברי ר' יוחנן מתבסס על דברי עולא בדעת ר' יוחנן. הכס"מ (פ"ז הל"ב מהלכות אישות) סובר שאמוראים אחרים יסבירו בדעת ר' יוחנן, שהלשון תשמש לעתים תנאי ולעתים חזרה, וכן לדעתו פסק הרמב"ם בדעת ר' יוחנן. התוספות וודאי שלא אחזו בשיטה זו.

22. פסק ההלכה במחלוקת רב, שמואל ור' יוחנן נתון במחלוקת ראשונים. לפי כללי הפסיקה הרגילים היינו צריכים לפסוק כר' יוחנן, שהלכה כמותו כנגד רב וכ"ש כנגד שמואל. וכך באמת פסקו ר"ח והרשב"א, וגם התוספות (קידושין סג. ד"ה כגון) נראה שנטו לכך. הר"ף, הרמב"ן והרא"ש פסקו כדעת רב. בדעת הרמב"ם (פ"ז הל"ב מהלכות אישות) נחלקו הדעות, יש שסברו שפסק כמו רב, אך חשש גם לדעת ר' יוחנן במקצת ולכן פסק דלא כאביי (מ"מ), יש שסברו שהוא מסופק האם לפסוק כרב או כר' יוחנן (הר"ן מעלה אפשרות כזו) ויש שסברו שפסק כר' יוחנן אך הסבירו אחרת (כס"מ וראה הערה קודמת).

23. הדימוי שהתוספות מדמים בין מחלוקת רב, שמואל ור' יוחנן בקידושין ובין סוגיית "משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר שלושים יום" מוקשה לכאורה מגמרא בבבא בתרא קלו ע"א

"הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר אינו צריך... וכי כתב מהיום ולאחר מיתה מאי הוי הא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו

עתה מובן מדוע הצריך ר' יוחנן שתעמוד הפרה באגם, אך מה יהיה הדין לאמוראים האחרים? התוספות אומרים שלדעת שמואל שמשמעות הביטוי "מעכשיו ולאחר שלושים יום" הוא "מעכשיו" בתנאי שלא יחזור בו בתוך שלושים יום, אפילו אם תעמוד הפרה ברה"ר תקנה, אם אינו חוזר בו בתוך שלושים יום. לדעת רב שמסתפק האם מדובר בתנאי או בחזרה מהביטוי מעכשיו, הדין יהיה שלא קנה כלל אף אם תעמוד הפרה באגם. כי אם אמירתו "ולאחר שלושים יום" נחשבת שחזר בו מאמירתו "מעכשיו", אז נחשב הדבר כאילו אמר רק "לאחר שלושים יום" ולא קנה. לכן מספק נעמיד את הפרה בחזקת המוכר.

(התוספות מעירים ממאמרו של רב עצמו (ב"מ טז ע"ב) "שדה זו לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה", דבר העומד בסתירה לכאורה להבנת התוספות דלעיל. ומיישבים התוספות ששם אין פירוש הביטוי חזרה, וזאת בגלל שתי סיבות. או כי שם נקט לכשאקחנה, לא לתיאור זמן כחזרה אלא רק כיוון שאינה שלו כעת אינו יכול להשתמש סתם במעכשיו. או לחילופין הועיל והמילה המסיימת היא "מעכשיו" אין להסתפק שמא חזר בו ממילה זו)

ד. 2. האם לשיטת התוספות צריך שהבהמה תהיה כל שלושים יום באגם או שמא די ביום השלושים

לדעת ר' יוחנן, כאמור, הצריכו התוספות שהבהמה תהיה באגם. השאלה הנשאלת היא, האם צריך שהבהמה תהיה באגם כל שלושים יום או רק ביום השלושים. לכאורה שאלה זו יכולה להיות תלויה בשני גורמים:

גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת. התם מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אבל הכא הכי קאמר ליה גופא קני מהיום פירא לאחר מיתה" בגמרא מבואר שלמרות שביחס לגיטין (וביחס לקידושין, כפי שמבואר בגמרא בקידושין הנ"ל) שייכת מחלוקת רב ושמואל (האם מעכשיו ולאחר שלושים יום, או מעכשיו ולאחר מיתה, הוא תנאי או חזרה) ביחס לקניין משמעות הלשון היא שהגוף קנוי מהיום והפירות לאחר מיתה. בפשטות אותו דבר יהיה נכון גם לדעת ר' יוחנן. התוספות עצמם (יבמות צג ע"א ד"ה קנויה) התקשו בזה וז"ל: "וא"ת ואמאי לא קני לר' יוחנן פרה אפילו ברה"ר או ברשות המקנה כמו שקנה קרקע במהיום ולאחר מיתה דקני מהיום גוף ולאחר מיתה פירות, ושמא במהיום ולאחר מיתה משמע טפי שרוצה להקנות גוף מהיום ומסתברא דכיון דאמר לאחר מיתה דלהבריה נכסים משאר יורשים קאתי ומקני ליה לגוף מהשתא, ר"י." התוספות אם כך מחלקים בין לשון "מהיום ולאחר מיתה" ששם באמת יקנה גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, ובין "מעכשיו ולאחר שלושים יום". הרמב"ן, שאת שיטתו נראה בהמשך, אינו מחלק חילוק זה.

א. בהבנת דברי ר' יוחנן עצמם- האם מעכשיו ולאחר שלושים יום הוא קניין המתמשך על פני כל רגע ורגע מהשלושים יום, או שהוא מתחיל עכשיו ונגמר בעוד שלושים יום, אך שני זמנים אלו בלבד הם נקודות הציון המשמעותיות בעניין.

ב. בשאלת היחס בין המשיכה שנעשתה עכשיו ועמידת הפרה באגם ביום השלושים.

התוספות (יבמות צג ע"א ד"ה קנויה לך) כותבים:

"אבל משיכה קונה במעכשיו ולאחר ל' כיון דבסוף ל' הפרה עומדת באגם שהוא מקום הראוי לקניין דע"י תחלת משיכה שהותחל קניין נעשה האגם רשותו והוי לה כמשיכה אריכתא ואפילו יצתה מן האגם תוך ל' או אפילו משכה המקנה לחצרו ושוב בתוך שלשים חזרה לאגם קני".

התוספות מצריכים שהבהמה תהיה באגם רק בסוף שלושים ולא באמצען. הטעם שהם נותנים לדבר הוא שע"י תחילת המשיכה נעשה האגם רשותו. דהיינו, התוספות מבינים את מהות קניין משיכה בסימטא או באגם שהוא הופך את המקום אליו נמשך החפץ לרשותו של המושך. מחדשים התוספות שרשותו זאת אינה פוקעת ממנו אפילו אם יצאה הבהמה מן האגם. לכן אם תחזור לאגם בסוף שלושים יום תהיה זו "משיכה אריכתא", שהרי מכח המשיכה הראשונה שבה נמשכה הבהמה לאגם הפך האגם לרשותו, ולאחר שלושים יום עומדת הפרה ברשות שהפכה לרשותו ע"י המשיכה²⁴. לכאורה עולה מהסבר זה שבסוף שלושים יום צריכה הפרה לעמוד באגם אליו נמשכה, אך אם יצאה ממנו הבהמה והלכה לה מעצמה לאגם אחר לא תיקנה הפרה. התוספות במקומות אחרים²⁵ קיצרו יותר בלשון וכתבו "וכיון דלא קנה לגמרי צריך שיהו בשעת גמר המשיכה במקום ראוי למשיכה ומש"ה מוקי לה ר' יוחנן התם בעומדת באגם דראוי למשיכה". משמע מלשונם אך ורק שצריך מקום הראוי למשיכה, ולא שצריך שזה יהיה אותו אגם אליו נמשכה הבהמה. לעומת דברי התוספות שהוזכרו לעיל, תוספות רבנו פרץ בבבא מציעא²⁶ ביארו אחרת:

24. אין כוונתי למעט כאן אם עומדת הפרה בבית, ששם ודאי ייחשב הדבר כמשיכה אריכתא, שהרי מועילה משיכה של הקונה לתוך ביתו.

25. מסכת קידושין דף סג עמוד א ד"ה כגון, וכעין זה בכתובות פב ע"א ד"ה הא.

26. דף לד ע"א ד"ה אי נמי, צוטט בחלקו בשטמ"ק

וא"ת ולישני ליה כגון דאמר מעכשיו סמוך לגניבתה (מעכשיו) קנויה לך, והכי פירוש, מעכשיו תתחיל ולא תגמר עד סמוך לגניבתה, דהשתא לא הוי קשה מגזותיה וולדותיה, ואפילו היא עומדת באגם נמי קני מטעם משיכה כיון דאמר מעכשיו. יש לומר דלא מצי למימר הכי דאם כן המשיכה אינה נגמרת עד סמוך לגניבתה²⁷, ואם כן כל ימי היותה אצלו עד שעת הגניבה צריך שתהיה במקום שמשיכה לקניין²⁸ מהני, דהיינו בסימטא, ואי אפשר באותן הימים שלא תלך לרשות הרבים הלכך לא קני.²⁹

מדברי תוספות רבנו פרץ עולה שעל הבהמה להיות כל שלושים יום במקום הראוי לקניין משיכה, ונראה שהבנת הדברים היא שהקניין מתמשך על פני כל רגע ורגע³⁰ ולכן צריך שבכל רגע ורגע תהיה במקום הראוי למשיכה.

ד.3. קניני שטר, סודר וחזקה לאחר שלושים יום לפי שיטת התוספות

עד עתה עסקנו בקניין משיכה, צריך לבחון לפי שיטה זו מה יקרה בקניינים האחרים.

ד.3.א. קניין שטר

ביחס לשטר גירושין נחלקו בגמרא (גיטין עד ע"א) בעניין "הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז".

"מתני': הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים, זוז הרי זה מגורשת ותתן ... גמ': מאי 'ותתן'? רב הונא אמר והיא תתן. רב יהודה אמר לכתתתן. מאי בינייהו? איכא בינייהו שנתקרקע הגט או שאבד. רב הונא אמר 'והיא תתן', אינה צריכה הימנו גט שני. רב יהודה אמר 'לכתתתן', צריכה הימנו גט שני."

27. בשטמ"ק נוסף "ובקניין לא יגמור עד סמוך לגניבתה".

28. בשטמ"ק: "שהמשיכה וקניין".

29. ע"פ השטמ"ק, בתוספות רבנו פרץ: "בר"ה הילכך לא קנייה".

30. קצוה"ח (סימן קצ"ז ס"ק ג) ביאר את דברי התוספות רבינו פרץ בצורה שונה. לדבריו אנו זקוקים שהבהמה לא תצא לרה"ר על מנת שלא יוצר מצב בו "כלתה המשיכה". ע"פ הבנה זו אנו זקוקים לכך שבל רגע ורגע יהיה מצב הראוי למשיכה, לא בגלל שהקניין חל באותו רגע אלא שאם נוצר רגע שבו אין הבהמה במקום הראוי לקניין משיכה, בטלה המשיכה הראשונה, וברגע המכריע (יום השלושים) / (בגמרא ב"ב לד.) שעה לפני הגניבה) אין קניין משיכה..

מחלוקתם אינה נוגעת לנושא שלנו, הם נחלקו האם כל האומר 'על מנת' כאומר מעכשיו דמי או לא. מכל מקום דבר ברור שאפשר ללמוד מהגמרא שם הוא, שאם לא נקרע הגט, ומשמעות התנאי היא שתהיה מגורשת רק כאשר תקיים את התנאי, לכשתקיים את התנאי תהיה מגורשת. התוספות³¹ מצריכים שהגט במקרה כזה יהיה מונח ממש בחצרה של האישה ולא די שיהיה מונח באגם. בתוספות³² משמע שאותו דבר יהיה נכון גם ביחס לשטר קניין. ולכן בשטר קניין שכתוב בו שהשדה תיקנה לאחר שלושים יום, צריך לפי שיטת התוספות שהשטר יהיה קיים ומונח ברשותו של הקונה ביום השלושים.

במקרה ואמר מעכשיו ולאחר שלושים יום מבואר בגמרא (כתובות פו ע"ב) לפי הסבר התוספות שהמגרש אישה מעכשיו ולאחר שלושים יום צריך שהגט יהיה קיים ומונח באגם ולא ברה"ר (והגמרא דנה מה הדין אם יהיה מונח בצדי רה"ר). מסתבר, וכן נראה מהתוספות, שאותו דבר יהיה נכון גם ביחס לשטר קניין.³³

ד.3.ב. קניני סודר וחזקה

ביחס לקניני חליפין וסודר יסודות הדברים נמצאים בגמרא בנדירים (מח ע"ב), הגמרא מביאה מעשה:

"ההוא גברא דהוה ליה ברא דהוה שמיט כיפי דכיתנא, אסרינהו לנכסיה עליה. אמרו ליה: ואי הואי בר בריך צורבא מרבנן, מאי? אמר להון: ליקני הדין, ואי הואי בר ברי צורבא מרבנן לקנייה. מאי? אמרי פומבדיתאי: קני על מנת להקנות הוא, וכל קני על מנת להקנות – לא קני; ורב נחמן אמר: קני, דהא סודרא קני על מנת להקנות הוא. אמר רב אשי: ומאן לימא לן דסודרא אי תפיס ליה לא מיתפיס? ועוד, סודרא קני על מנת להקנות וקני מן השתא, הלין ניכסין דהדין לאימתי קני? לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן, לכי הוה, הדר סודרא למריה."

הגמרא דנה באדם שבנו לא התנהג כראוי ולכן אסר האב את נכסיו על בנו. אך ע"מ שלא יפקיע את זכות נכדו בנכסים, במקרה ונכדו יהיה תלמיד חכם, הקנה את נכסיו לבנו על מנת שאם נכדו יהיה תלמיד חכם יקנה הנכד את

31. כתובות פו ע"ב ד"ה האומר.

32. קידושין סג ע"א ד"ה כגון, כתובות פב ע"א ד"ה הא, יבמות צג ע"א ד"ה קנויה.

33. כנזכר לעיל, צורך זה הוא לדעת ר' יוחנן, לשמואל לא יהיה צורך בכך. ולרב ייתכן והדבר לא יועיל ובכל מקרה לא יחול הקניין.

נכסיו. דבר זה נקרא "קני על מנת להקנות" שכן הבן לא קנה את הנכסים אלא על מנת להקנות לנכד. נחלקו בדבר זה רב נחמן ופומבדיתאי, לדעת פומבדיתאי לא קנה ולדעת רב נחמן קנה. רב נחמן מדמה זאת לקניין סודר, בקניין סודר המוכר זוכה בסודר של הקונה ומיד מחזירו לקונה, ויוצא שקניין הסודר הוא רק על מנת להקנות את החפץ הנקנה לקונה. רב אשי השיג על דימויו של רב נחמן שתי השגות. הראשונה, שייתכן שמה שמחזירים את הסודר הוא רק מנהג שאנשים נהגו אך לא דין, וממילא שקניין סודר אינו קני על מנת להקנות. השגתו השנייה נוגעת לנידונו. בהשגתו השנייה טוען רב אשי שבקניין סודר, בניגוד למצב במעשה הנידון, החפץ הנקנה נקנה עכשיו, אך במעשה הנידון הנכסים ייקנו לנכד רק כאשר יהיה תלמיד חכם. מדברי רב אשי יוצא שאי אפשר להקנות בסודר לאחר ל' יום (וייתכן שגם רב נחמן יודה לזה, רק הוא סבור שגם במעשה המדובר דעתו של הסבא להקנות את הנכסים לנכד מעכשיו³⁴).

מה הדין להקנות בסודר מעכשיו ולאחר שלושים יום? בגמרא אין הדבר מבואר, אולם מדברי הרא"ש (הן בפירושו והן בפסקיו) נראה שהדבר יועיל ויקנה. אבל התוספות בנדרים כתבו "ומיהו אם הקנה לו מעכשיו ע"מ שארצה לאחר ל' ודאי נגמרה המתנה מיד קודם החזרת הסודר". הלשון: "מעכשיו וע"מ שארצה לאחר ל' יום" מורה על תנאי מפורש, ומשמע שאין די בביטוי "מעכשיו ולאחר שלושים יום". דברי התוספות הנ"ל מבוססים על שני דיבורי תוספות. הראשון, תוספות ביבמות (צג ע"א ד"ה קנויה לך) שכותב:

"ואף דאם אמר מעכשיו ולאחר ל' מהני לכ"ע, שטר הנאבד וחזקה וחליפין לא מהני לקנות לגמרי לרבי יוחנן, כיון דבשעת גמר הקניין אין שטר וחזקה וחליפין. אבל משיכה קונה במעכשיו ולאחר ל' כיון דבסוף ל' הפרה עומדת באגם שהוא מקום הראוי לקניין דע"י תחלת משיכה שהותחל קניין נעשה האגם רשותו והוי לה כמשיכה אריכתא ואפילו יצתה מן האגם תוך ל' או אפילו משכה המקנה לחצרו ושוב בתוך שלשים חזרה לאגם קני".

התוספות מבדילים בין קניין משיכה שהוא יכול להיות קניין מתמשך אם הבהמה נמצאת בסוף שלושים יום באגם, ובין קניין חליפין (וסודר) וחזקה (וגם שטר במקרה והשטר נאבד) ששם לא יועיל מעכשיו ולאחר שלושים יום, היות ששם כבר אין ביום השלושים חזקה וחליפין ושטר.

34. כך מבארים התוספות, הרשב"א והר"ן בנדרים. יש לציין שהמרדכי בקידושין (רמז תקכה-תקכו) כותב "ונראה דהוא הדין בחליפין הוי כקניין כסף ואין צריך מעכשיו". וייתכן שהמרדכי סובר שרב נחמן יחלוק על רב אשי ופוסק כדעת רב נחמן.

הדיבור השני עליו מבוסס התוספות בנדרים הוא התוספות בקידושין (ס"ג ע"א ד"ה כגון) הכותב:

"וצריך לדקדק לר' יוחנן איך אנחנו קונים שום דבר לאחר זמן ... דהא אפי' אמר מעכשיו לא מהני לר' יוחנן אם חזר בו או אם הוא קניין סודר, כיוון שאין הסודר ביד הקונה לבסוף וכו' ואמר הר"ם דשמא ע"מ מהני אפילו לר' יוחנן ולא הוי שוירא אלא תנאי ולכך טוב לומר ע"מ מעכשיו."

דהיינו התוספות מצריכים בקניינים אלו שיגיד לשון שהיא וודאי תנאי וכך יועיל גם לר' יוחנן.³⁵

לסיכום, שיטת התוספות בקניין מעכשיו ולאחר שלושים יום היא כדלהלן: במשיכה מהני מה שעומדת באגם כי אגם ראוי למשיכה ונחשב כאילו נמשכה המשיכה ביום השלושים (ומבואר בתוספות (יבמות צג) שלא צריך שתהיה הבהמה כל שלושים יום באגם, אך בתוספות רבנו פרץ (בבא מציעא לד) לא כתב כן). אך בקנייני סודר וחזקה לא מהני לר' יוחנן אם לא אומר לשון תנאי ובשטר מהני רק אם לא נקרע השטר ועומד באגם, או שאומר לשון של תנאי.

---

35. בדעת הרא"ש, י"ל שהרא"ש אזיל לשיטתו שפסק בקידושין (פ"ג סי' ג') כרב ודלא כר' יוחנן. אך עדיין צ"ע דלרב מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי ואם כך גם מעכשיו אינו מועיל שיקנה (וכמ"ש בתוס' רא"ש בקידושין סג ע"א ד"ה לכשאקחך). וייתכן לתרץ זאת אם נקדים קושיא אחרת. הגמרא בקידושין (סג.) אומרת "כגון דכתב ליה לכשאקחך הרי גופך קנוי לך מעכשיו". והקשו הראשונים איך זה מועיל לדעת רב שהרי אם מדובר בחזרה אין כאן מעכשיו. תוספות הרא"ש (בדומה לתוספות כתובות פב ע"א ד"ה הא) תירץ "דודאי בדבר שיש בידו להקנותו מעכשיו כי אמר מעכשיו ולאחר ל' יום איכא לספוקי דילמא הדר ביה... אבל בדבר שאין בידו להקנות מיד לגמרי כי אמר לכשאקחנה לאו חזרה הוי". ה'בית יעקב' בכתובות שם מתרץ קושיא זו באופן הפוך, סתם קניין שדה לדעתו הוא בקניין סודר, וקניין סודר אינו מועיל לאחר שלושים יום, כיוון שהדרא סודרא למאריה. וכיון שאין להניח שהמוכר עשה מעשה לחינם (ראה רמ"א סימן קצ"ה סעיף ה), לכן ברור שכוונתו לתנאי (ראה מרדכי קידושין רמז תקכ"ו שמצוטט לקמן בהערה 65). על פי דברים אלו מיושבים פסקי הרא"ש, בקניין סודר יועיל מעכשיו מהסיבה שאין להניח שהמוכר עשה מעשה לריק. אך דברים אלו סותרים את תוספות הרא"ש כנ"ל, וצ"ע. (ראה גם דברי הגר"א (סימן קצ"א סוף ס"ק י') שמצוטטים לקמן בהערה 65 שגם על פי דבריו ניתן ליישב את דברי הרא"ש).

ה.1. שיטת הרמב"ן

שיטה אחרת בראשונים היא שיטת בעל המאור³⁶ (שאמנם קצת שונה משאר הראשונים בשיטה זו³⁷), הרמב"ן³⁸, הרשב"א³⁹, הרא"ה⁴⁰, הריטב"א⁴¹, הר"ן⁴² והמ"מ⁴³.

וזה לשון הרמב"ן (כתובות פו ע"ב):

הא דאמרינן הרי זה גיטך ולא תתגרשי אלא לאחר ל' יום, פ"י רבינו אפרים ז"ל בדאמר מעכשיו היא מדמקשינן עלה אדרבה מגורשת מדרב נחמן והא דרב נחמן מתוקמא כדאוקימנא לדר' יוחנן בדאמר לה מעכשיו אבל לא א"ל מעכשיו לא, והכי קא מבעיא ליה מי אמרינן צדי ר"ה כר"ה דמי ומגורשת ואינה מגורשת דקי"ל מהיום ולאחר מיתה מעכשיו ולאחר מיתה מגורשת ואינה מגורשת, או דלמא כרשות היחיד דמי ומגורשת לגמרי. ואין דבריו נוחין לי דאי אמרת בדלא א"ל מעכשיו פשיטא ליה דאינה מגורשת, בדא"ל מעכשיו נמי היאך אפשר שתהיה מגורשת גמורה? והא קי"ל מעכשיו ולאחר מיתה ספיקא הוא דלמא חזרה הוא והוה ספק דליכא מעכשיו? אלא בעיין בין בדאמר מעכשיו בין לא אמר שוה הוא דינן לגירושין גמורין ודרב נחמן בדלא אמר מעכשיו ופליגא אדר' יוחנן דאי א"ל מעכשיו ודאי קני גופא מהיום ופירא לאחר מיתה ואפילו עומדת בר"ה.

הרמב"ן ודעימיה הסבירו את הגמרא (כתובות פו ע"ב) שבה מוזכרים דברי רב נחמן אמר רבה בר אבוה: "האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד לאחר שלשים יום - קנה ואפילו עומדת באגם" שמדובר בלא אמר מעכשיו. הדבר שהכריח אותם להסבר לזה הוא בעייתו של רמי בר חמא העוסקת בהלכות גיטין. רמי בר חמא שאל מרב חסדא "הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום, והלכה והניחתו בצידי רשות הרבים,

36. גיטין לז ע"ב מדפי הר"ף.

37. ההבדל בין שיטת בעל המאור ושיטת הרמב"ן הוא ביחס לדין גירושין באומר מעכשיו ולאחר שלושים יום כאשר נקרע הגט בתוך שלושים יום, נושא החורג ממסגרת המאמר.

38. כתובות פו ע"ב, מלחמת ה' גיטין לז ע"ב מדפי הר"ף, ספר הזכות כתובות מד ע"ב מדפי הר"ף.

39. כתובות פב ע"א ד"ה לא קשיא ובתשובה במיוחדות לרמב"ן סימן יא.

40. כתובות פו ע"ב ד"ה בעא מיניה.

41. כתובות פו ע"ב ד"ה בעא מיניה.

42. כתובות מה ע"ב מדפי הר"ף ד"ה גרסינן בגמ'

43. פ"ט ה"ג מהלכות גירושין

מהו? אם מדובר במקרה זה באמר מעכשיו, אך אם לא אמר מעכשיו בוודאי אינה מגורשת, אזי גם על הצד של צדי רה"ר לאו כרה"ר דמו הייתה צריכה להיות מגורשת ואינה מגורשת, כלומר ספק מגורשת, כיוון שאנו מסופקים האם זה תנאי או חזרה⁴⁴, בעוד שהגמרא אומרת "אדרבא מגורשת מדרב נחמן" שמשמעו מגורשת לגמרי! מכך שהגמרא מדמה את דינו של רב נחמן לבעיא של רמי בר חמא צריכים אנו לומר שדברי רב נחמן אף הם נאמרו בלא אמר מעכשיו. אם כך דברי רב נחמן אינם כדברי ר' יוחנן בגמרא בדף פ"ב ע"א. ר' יוחנן סובר שהמשיכה תועיל רק אם אמר מעכשיו, לעומתו רב נחמן סובר במשך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד שלושים יום שהמשיכה מועילה אם הממון עומד קיים באגם, גם בלא אמר מעכשיו, וכן הדין בדומה לזה בגט.

ע"פ הבנה זו הסיקו הרמב"ן והרשב"א שאמנם בדברי רב נחמן אגם הוא דווקא⁴⁵ וכמו שמדייקת הגמרא בדף פו ע"ב, אבל לר' יוחנן אין צורך להגיד שאגם הוא דווקא⁴⁶. ביאור הדברים שבחפץ הנקנה שיש בו גוף ופירות אנו מסבירים את המילים "מעכשיו ולאחר זמן" שיקנה את הגוף מהיום ואת הפירות לאחר זמן (וכמו שאומרת הגמרא בבבא בתרא קלו ע"א)⁴⁷.

לפי זה למסקנת הגמרא בדף פ"ב שלר' יוחנן בעינן מעכשיו, במקרה של הגמרא בדף פו ע"ב "הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלושים יום" לר' יוחנן לא תהיה מגורשת א"כ הגט בחצרה ביום השלושים ולא באגם או בצדי רה"ר⁴⁸. על פי זה מבאר הרמב"ן שהרי"ף השמיט את הסוגיה בכתובות

44. הרמב"ן הולך בזה לשיטתו הנזכרת לעיל הערה 25 שפסק כדעת רב. הדברים נרמזו בדבריו שכתב "והא ק"ל". ברמב"ן במלחמות בגיטין (לו ע"ב מדפי הרי"ף) נזכרת גם הסוגיא בבבא בתרא קלו ע"א הנזכרת לעיל הערה 26 שגם היא גרמה לרמב"ן להסביר כפי שהסביר.

45. הרא"ה כותב: "וס"ד דהא דרב נחמן דלא אמר ליה מעכשיו וקא (מקנה) [קנין] מהאי טעמא דכיון דמתחילה זכה בה בקניה ראויה דהיינו במשיכה, והשתא בזמן גמר הקניה הוא במקום שאינו מוציא מרשותו קנה משום משיכה דמעיקרא". ומשמע מדבריו, שאף לדעה זו, אנו זקוקים רק שהפרה תהיה באגם ביום השלושים, ולא במשך כל השלושים יום, והוא חידוש. ונראה מדבריו שהקנייה הייתה במשיכה הראשונה, וצריך מקום הראוי למשיכה בזמן גמר הקנייה. כדי שהמשיכה שהייתה בשעה הראשונה תוכל לפעול עכשיו.

46. התוס' דייקו שאגם הוא בדווקא מהגמ' דף פ"ו ע"ב, אך לרמב"ן שר' יוחנן חולק על הסוגיא בדף פו ע"ב אין צורך לדקדק כך

47. ראה לעיל הערה 26. וכפי שנזכר בהערה שם התוספות (יבמות צג ע"א) התייחסו להבנת הרמב"ן והרשב"א והקשו מדוע לא נאמר ש'מעכשיו ולאחר שלושים יום' הוא כמו 'מהיום ולאחר מיתה' שקונה הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה. ותירצו שדווקא במהיום ולאחר מיתה נאמר שקנה גוף מהיום ופירות לאחר מיתה כיוון שבמקרה זה מטרתו להבריא את הנכסים משאר היורשים.

48. שהרי בגט לא שייך גוף ופירות ולכן שם תהא ההבנה כמו בקידושין.

פו ע"ב כיון שפסק כר' יוחנן ודלא כרב נחמן. גם דעת הרמב"ן, הרשב"א⁴⁹, הריטב"א והרא"ה לפסוק כר' יוחנן⁵⁰. אך דעת הר"ן אינה כן, הוא פוסק כרב נחמן, ולשיטתו במשך פרה זו ולא תיקנה לך אלא לאחר שלושים יום, ולא אמר מעכשיו, קנה אם הפרה עומדת באגם.

ה.2. קניני סודר שטר וחזקה

לשיטת הרמב"ן ודעימיה באמר מעכשיו ולאחר שלושים יום אין הבדל בין הקניינים השונים, ובכל מקרה יקנה גוף מעכשיו ופירות לאחר שלושים יום, לכן גם אם נקרע השטר בתוך שלושים יום תיקנה השדה.

מה שיש לדון הוא באופן שלא אמר מעכשיו, לדעת רב נחמן (בניגוד לר' יוחנן) שמישיכה תועיל כאשר הבהמה עומדת באגם, מה יהיה הדין בקניינים האחרים. ביחס לקניין שטר מבואר בגמרא (כתובות פו ע"ב) ששטר גירושין יהיה מקביל למשיכה וצריך שהשטר יהיה באגם. וכן כתב הר"ן⁵¹ במפורש שבקניין בשטר לאחר שלושים יום ונשרף או אבד, או בקניין חזקה אינו קונה בלא אמר מעכשיו. ביחס לקניין סודר כתבו הרשב"א והר"ן (נדרים מח ע"ב) שגם רב נחמן מודה שבקניין סודר אינו קונה לאחר ל' יום שכבר חזר הסודר למריה⁵². אם כך דברי רב נחמן לא יהיו שייכים בקניין סודר.

---

49. כך כתב הרשב"א בחידושי כתובות פב ע"א, וכן כתב המ"מ בשמו. הרשב"א בשו"ת המיוחסות לרמב"ן סימן יא כתב: "ובמשך פרה זו [ו]לא תקנה לך עד לאחר שלשים יום, אי קיימא באגם קנה. ואפילו לא אמר לו מעכשיו, כדאיתא פ' הכותב גבי בעיא דהרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום." ודברים אלו הם כדעת רב נחמן, וכבר הקשה סתירה זו בכנה"ג סימן קצ"ז בהגהות הב"י אות יג. את תירוצו של בעל כנה"ג דחה כבר שער המלך בפ"ט ה"ג מהלכות גירושין, ודעת שער המלך שהרשב"א בתשובתו חזר בו ממה שכתב בחידושי וס"ל כר"ן.

50. הרמב"ן בספר הזכות והרא"ה אף מוסיפים לומר, שכיון שכך, אין לנו עוד צורך להבין את דברי רב נחמן כמו שהבינה הסוגיא בדף פו ע"ב שהוא עוסק בלא אמר מעכשיו. אלא, כיון שנאמרו דברי רב נחמן בסתם, כמו שנאמרו דברי רב דימי בשם ר' יוחנן בגמרא בדף פב ע"א בסתם, נוכל לומר למסקנה שגם רב נחמן סובר שקנה רק במקרה בו אמר מעכשיו ולאחר שלושים יום, ו"אגם" הוא לאו דווקא כמו בדעת ר' יוחנן. וכן כתב גם הר"ן בשם הרשב"א (בחידושי, ולצערנו אין בידינו את חידושי הרשב"א לכתובות דף פו ע"ב). הר"ן (כתובות מו ע"א מדפי הר"ף) דוחה את דעתם שכיון שרב חסדא ורמי בר חמא הבינו את דברי רב נחמן שמדובר בלא אמר מעכשיו אין לנו לדחות את הבנתם בלא ראייה.

51. חידושי הר"ן ב"מ טז ע"ב ד"ה לכשאקחנה (והובאו דבריו בנימו"י ט ע"ב מדפי הר"ף).

52. ורק במקרה של הגמרא שם סובר רב נחמן שדעתו להקנות מיד ולכן קנה הנכד.

לסיכום, שיטת הרמב"ן היא כדלהלן:

בקניין מעכשיו ולאחר שלושים תמיד יקנה גוף מעכשיו ופירות לאחר שלושים יום.

אך בקניין לאחר שלושים יש לחלק בין הקניינים השונים. בקניין משיכה ושטר, אם הבהמה והשטר נמצאים באגם ביום שלושים, לדעת רב נחמן קנה ולדעת ר' יוחנן לא. להלכה נחלקו הרמב"ן, הרשב"א, הרא"ה, הריטב"א והמ"מ עם הר"ן. הרמב"ן ודעימיה פסקו כר' יוחנן (ובזה הסביר הרמב"ן את השמטת הר"ף) בעוד שהר"ן פוסק כרב נחמן שאפילו בלא מעכשיו קנה, אך מחלוקתם מצומצמת רק ביחס לקניין משיכה ושטר שמונח באגם או בצדי רה"ר. אך בשאר הקניינים ודאי שלא קנה.

1. שיטת הרמב"ם

שיטה שלישית יש בראשונים והיא שיטת הרמב"ם.

הרמב"ם (פ"ב מהלכות מכירה, ה"ט) פוסק כגמרא בכתובות פב ע"א שמחלקת בין אמר מעכשיו ולא אמר מעכשיו. וז"ל:

"האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום ומשך, לא קנה, ואם אמר לו קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום קנה, ואפילו היתה עומדת באגם ביום שלשים, שזה כמי שהקנה אותו מעתה על תנאי נעשה התנאי נתקיים הקניין, וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי."

לעומת זאת הרמב"ם (פ"ט מהלכות גירושין הלכות ב-ג) ביחס לבעייתו של רמי בר חמא (כתובות דף פו ע"ב), פוסק שמגורשת בצדי רה"ר ומבאר שאירי בלא אמר מעכשיו. וז"ל:

"כיצד, האומר לאשתו הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום אינה מגורשת בו אלא לאחר שלשים יום, ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף בתוך שלשים יום אינה מגורשת. הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים ונגנב או אבד משם לאחר שלשים יום הרי זו מגורשת הואיל והיה הגט קיים ביום שהיא מתגרשת בו וייחדה אותו במקום שאינו רשות הרבים, שצדי רשות הרבים אינן כרשות הרבים."

התקשו הרמ"ך והר"ן (כתובות מו ע"א מדפי הר"ף) שדבריו סותרים זה את זה. המ"מ תירץ שגט שונה ממשיכה. במשיכה כלתה משיכתו ולכן אם לא אמר מעכשיו לא יקנה. אך בגט, בכתב היא מתגרשת והכתב קיים ביום השלושים. הקשה הכס"מ שאף על פי שאמת הדבר שאישה מתגרשת בכתב,

בכל זאת יש צורך גם בנתינה שהבעל ייתן הגט בידה, וללא נתינה לא תתגרש, ולכאורה אם הניחה את הגט בצדי רה"ר כלתה הנתינה. ותירץ הכס"מ שאם הגט ברשותה וגירשה לאחר שלושים יום (בלא מעכשיו) ודאי שתהא מגורשת לאחר ל' יום, ואין זה נחשב כטלי גיטיך מעל גבי קרקע משום שהייתה נתינה, אלא שהבעל לא רוצה שיחולו הגירושין עד היום השלושים. ואם כך אין דין גירושין זהה לגמרי לקניין משיכה⁵³. לפי זה דמיון הגמרא בכתובות פו ע"ב בין הניחה את הגט בצדי רה"ר ובין דין משיכה הוא כדלהלן: כשם שבמשיכה אם אמר מעכשיו ולאחר ל' יום, באגם שהוא מקום הראוי לקנייה נחשב כרשותו לגמור הקניין, ה"ה בגט קונה בנתינה הראשונה ונחשב כרשותה (ולא הוי כטלי גיטיך מעל גבי קרקע) אפילו לא אמר מעכשיו.

לפי הבנת הכס"מ לרמב"ם אגם הוא דווקא, ו'במשוך בהמה זו וקנה מעכשיו ולאחר שלושים' קנה רק אם עומדת באגם, אך לא אם עומדת ברה"ר וזאת בניגוד למה שכתב המ"מ (פ"ב מהל' מכירה) שיקנה לדעת הרמב"ם גם אם הבהמה עומדת ברה"ר.⁵⁴

המעייין בדברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות מכירה ישים לב לביטוי שכתב "שזה כמי שהקנה אותו מעתה על תנאי, נעשה התנאי נתקיים הקניין" ביטוי זה מזכיר לנו את דברי שמואל, שמעכשיו ולאחר שלושים יום תנאה הוי. אם נבין כך נוכל ליישב את דברי המ"מ. אמנם בסוגית הגמרא אגם הוא דווקא, שכן ר' יוחנן לשיטתו ששירא הוי מצריך שהבהמה תעמוד באגם, אך כיוון שק"ל כשמואל בדיני⁵⁵, לענין קנייה איננו מצריכים שהבהמה תעמוד דווקא באגם. לעומת זאת בהלכות גירושין העוסקות באיסורא הצריך הרמב"ם⁵⁶ שהגט לא יהיה מונח ברה"ר.⁵⁷

---

53. דברים אלו הם ע"פ הבנת המ"מ (פ"ב מהלכות מכירה ה"ט), שהרמב"ם חולק על הראב"ד (שם) וסובר שאף אם תהיה הפרה ברשות הלוקח לא קנה.
 54. הכס"מ תמה על המ"מ גם שם, וגם הגר"א (סי' קצ"א סק"ט) השיג על דברי המ"מ הללו.
 55. חידוש גדול הוא להפעיל את הכלל 'הלכתא כשמואל בדיני' כיון שמחלוקת רב, שמואל וריו"ח עוסקת באיסורא ואין הלכה כשמואל באיסורי, ובד"כ אפילו בנפק"מ ממוניות אין הלכה כשמואל.
 56. נחלקו המגיד משנה והכסף משנה (פרק ז מהלכות אישות הלכה יב) האם פסק הרמב"ם כרב או כרבי יוחנן.
 57. הסבר זה קרוב להסבר הלח"מ (פ"ב ה"ט מהלכות מכירה). וכן משמע בגר"א (סימן קצ"ז ס"ק כ).

ז. דברי השלחן ערוך ונושאי כליו

עד עתה סקרנו חלק גדול מדברי הראשונים⁵⁸. בשו"ע ונושאי כליו מצאנו מבוכה בנושא זה וקשה להעמידם על שיטה אחת מהשיטות שהבאנו לעיל, ודבריהם נראים כמעורבים מכמה שיטות.

הרמ"א בסימן קצ"א סעיף ד' כתב:

"מכר לו קרקע בשטר או במעות (והוסיף הסמ"ע: וא"ל קני) לאחר שלושים יום ונקרע השטר או נאבדו המעות אם אמר לו קני מעכשיו ולאחר שלושים יום קנה ואם לא אמר מעכשיו לא קנה והוא הדין לקניין חזקה."

הרמ"א הצריך מעכשיו ולאחר שלושים יום הן בקניין כסף אם אבדו המעות, והן בקניין שטר אם נקרע השטר. הקשו כל המפרשים על הרמ"א שבמעות גם בלא אמר מעכשיו קנה ונדחקו לתרץ באוקימתות דחוקות.^{59 60}

58. ישנם שיטות ראשונים אותן לא סקרנו כגון שיטת המרדכי בקידושין רמז תקכ"ה-ז, שיטת הטור ושיטת הראב"ד בהשגותיו.

59. הסמ"ע (ס"ק ט') תירץ בדוחק שמה שמעות קונות אפילו בנתאכלו המעות הוא כיוון שאם אינו מקיים המקח צריך להחזיר לו (כמו שכתבו התוספות כתובות פב ע"א ד"ה הא), וכאן מדובר במקרה שאינו יכול להיפרע ממנו. הט"ז הקשה על זה מדברי רש"י (קידושין נט ע"א ד"ה להוצאה) האומר שהסיבה שמקודשת אפילו שנתאכלו המעות היא שהמעות אינן דומות למלווה כיוון שניתנו לה על דעת שתוציאן. אם כך גם אם אי אפשר להיפרע מן המוכר יקנו המעות. הט"ז כתב שיש לישב קצת שמדובר במקום שכותבים השטר שאז צריך שהמעות יהיו קיימות בשעה שקונה השטר. רע"א הקשה על הט"ז שמבואר שאין צורך כזה. קצוה"ח (ס"ק ג') רצה ליישב שמדובר שנאבדו המעות באונס שאז פטור המוכר מלשלם ללוקח אף אם יתבטל המקח מעיקר הדין ולא רק מפאת חוסר יכולת תשלומין (ומכיוון שאין הלוקח צריך להחזיר את המעות במקרה של ביטול המקח, אין המעות נחשבות כבעין ואינן מסוגלות לקנות ע"פ דברי התוספות שהובאו לעיל). (שוב כתב קצוה"ח שהוא חייב גם באונסין והנתיבות (ס"ק ד') השיג עליו שהמוכר פטור אם נאנסו המעות מתוספות (בבא מציעא מג ע"א ד"ה מאי). לענ"ד מסקנת התוס' היא כקצוה"ח שהוא חייב. וביחס לגוף דברי קצוה"ח מה יקרה במקרה בו אכן פטור המוכר מלהחזיר את המעות מעיקר הדין רצה הנתיבות לתלות במחלוקת ראשונים).

60. יש לציין למקנה (קונטרס אחרון סימן מ' ס"ק ג'), שרוצה ליישב את שיטת הרמ"א, ע"פ דברי הר"ן (קידושין כד ע"א מדפי הר"ף ד"ה רב ושמואל) שכותב ביחס למקדש אישה לאחר שלושים יום, שאם המקדש (ולא המתקדשת) חוזר בו בתוך שלושים יום, אין האישה צריכה להחזיר את הכסף. שכן לו הייתה צריכה להחזיר את הכסף, היה הכסף נחשב כמלווה, ואם נתאכלו המעות לא הייתה מקודשת. המקנה רוצה לטעון שבמקח במעות לאחר שלושים יום, אם יחזור בו הלוקח, יצטרך המוכר להחזיר את הכסף, שכן השדה היא תמורת המעות, וזאת בניגוד לאישה שמתקדשת אפילו בשווה פרוטה ולכן אין האישה תמורת כסף הקידושין. ממילא מיושבת דעת הרמ"א ואם נתאכלו או אבדו המעות נחשבים המעות כמלווה והשדה לא תיקנה.

בעניין שטר השיג הט"ז (סי' קצ"ז סעיף ז)⁶¹ על הרמ"א שלפי דברי התוספות יוצא שרק לשיטת שמואל שזה תנאי יקנה אם ייקרע השטר במעכשיו ולאחר ל' יום, אך לא לרב ולא לר' יוחנן, ואמנם הפוסקים נחלקו האם פוסקים כרב או כר' יוחנן אך לכ"ע לא פוסקים כשמואל.⁶²

בסימן קצ"ה סעיף ה' כתב השולחן ערוך ביחס לקניין סודר:

"יש אומרים שאין הקניין מועיל אא"כ מקנה לו החפץ הנמכר או הניתן מיד, אבל אם אמר לו הקונה תקנה זה הסודר ותקנה לי חפצך אחר שלושים יום לא קנה, מפני שבשעה שיש לו להקנות כבר החזיר הסודר לקונה, אבל אם אמר לו קנה על מנת שתקנה לי מעכשיו ולאחר שלושים יום, קנה. הגה ובסתם אמרינן דהוי מעכשיו ובאופן המועיל דוודאי בכדי לא הוה עביד⁶³."

באר הסמ"ע (ס"ק ט"ו) שהשו"ע פסק שמעכשיו ולאחר שלושים יום אינו מועיל לקנות בקניין סודר, שכן ביום שלושים הדרא סודרא למריה. אך באמר מעכשיו ולאחר שלושים יום הוי שיורא. לכן הצריך השו"ע לשון מפורשת של תנאי "על מנת שתקנה לי מעכשיו" בכדי שיקנה. ובאמת "על מנת" מועיל גם בלי שיגיד מעכשיו (כי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי) ותקנו מעכשיו לרווחא דמילתא. אם כך דברי השו"ע הם כמו שכתבו בתוספות (קידושין סג ע"א) בדעת ר' יוחנן שבעינן לשון מפורשת של תנאי. וכ"כ הט"ז והגר"א בדעת השו"ע.

(ביחס לשאלה האם בקניין כסף הכסף הוא שווי החפץ או קניין עיין בסמ"ע (סימן ק"צ ס"ק א) ובט"ז שם, באבני מילואים (סימן כ"ט ס"ק ב), ובאבן האזל (פ"א ה"ד מהלכות מכירה). ויש מהם שאינם מסכימים להנחותיו של המקנה לא ביחס לקניית שדה, ולא ביחס לקידושי אישה).

יש לציין שהחזון איש (אבה"ע סימן ט"ל ס"ק ד) חולק על המקנה וסבר שלדעת הר"ן גם בקניין שדה אם חזר בו הלוקח, אינו זכאי לקבל מעותיו.
61. וכן הגר"א (סי' קצ"א ס"ק ט) השיג דלר' יוחנן לא מהני מעכשיו. והסכים לזה קצה"ח (סי' קצ"ה ס"ק ד).

62. אמנם הזכרנו לעיל את דברי הלח"מ שבענייני ממונות נפסוק כשמואל, וכ"כ גם הש"ך (סימן קצ"ה ס"ק ח). והגר"א (סימן קצ"א סוף ס"ק י) כתב "ומדסתמו הפוסקים צריך לומר דלענין קניין מודו רב ורבי יוחנן לשמואל". ויסוד לדברים אלו מופיע כבר במרדכי (קידושין רמז תקכ"ו) (אם כי לא ביחס לכל הקניינים) "וא"ת א"כ הוי כאילו אמר מעכשיו ולאחר שלושים היינו פלוגתא דרב ושמואל לקמן, יש לומר דלא שייך ספקא דמעכשיו ולאחר שלושים יום אי תנאה הוי אי חזרה אלא בקניין כסף דמהני לאחר שלושים יום בלא מעכשיו". וראה בדברי הבית יעקב (כתובות פב ע"א) שהזכרו לעיל הערה 38.

63. על דברי הרמ"א שבסתמא אמרינן שזה באופן המועיל תמה התיבות (ס"ק ג) שאם אמר במפורש שלא תקנה אלא לאחר ל' יום אם כן אמר במפורש דלא כאופן המועיל, אלא שצריך לומר דאיירי שהקנה בסתם רק אמר לו שלא ייקח עד לאחר ל' יום.

הש"ך (ס"ק ח') חלק על זה, וכתב דדי במעכשיו לחוד, וגם דעת התוספות כן לשמואל דקי"ל כוותיה. וצווחו על הש"ך הרבה אחרונים⁶⁴ דכשמואל וודאי לא קי"ל (הש"ך גופיה בתשובה הובאה בשו"ת עבודת הגרשוני סי' קי"ח סובר שדעת הרמב"ם כר' יוחנן). אך הדגמ"ר והנתיבות הסכימו לש"ך ולא מטעמיה אלא מטעם דהוי הגוף מעכשיו ופירות לאחר שלושים יום ופלא שלא הזכירו כל הראשונים שהזכרנו ושזו שיטת הרמב"ן.

בסימן קצ"ז סעיף ז' פסק השו"ע:

"האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלושים יום ומשך, לא קנה. ואם אמר ליה קנה מעכשיו ולאחר שלושים יום, קנה ואפילו הייתה עומדת באגם שזה כמו מי שהקנה אותה מעתה על תנאי נעשה התנאי נתקיים הקניין וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי."

לשון השולחן ערוך כאן היא לשון הרמב"ם (פ"ב מהלכות מכירה ה"ט). הסמ"ע (ס"ק י"ז) כתב שאגם הוא דווקא, אבל אחרת צריך לשון מפורשת של תנאי כמו "על מנת" ודבריו כדעת הכס"מ. הש"ך (ס"ק ד') כתב כדעת המ"מ שה"ה רה"ר.

הט"ז תמה מדוע יועיל מעכשיו ולאחר שלושים יום גם אם הבהמה עומדת באגם, הרי לרב אינו מועיל והטור והרא"ש פסקו כרב. הגר"א (ס"ק כ') העיר על לשון השו"ע שמשמע ממנו שלכו"ע זה תנאי, והוסיף (סוף סי' קצ"א סק"י) שמסתמת הפוסקים משמע שס"ל שרב ור' יוחנן מודים לשמואל בקניין שזה תנאי. בכך מתיישבת תמיהת הט"ז.

ח. סיכום

ראינו שישנן שתי שיטות שונות בראשונים. שיטת התוספות קושרת את דין קנייה "מעכשיו ולאחר שלושים יום" למחלוקת האמוראים בהרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלושים יום, האם מדובר בתנאי בחזרה או בשיוור. לפי הבנתם, לדעות שמדובר בחזרה או בשיוור יהיו קניינים כגון סודר, חזקה ושטר (אם נקרע) שלא יועיל בהם מעכשיו ולאחר שלושים יום, אלא אם כן יגיד לשון מפורשת של תנאי וגם בקניינים אחרים נצריך תנאים מיוחדים (כגון שהשטר יהיה קיים והבהמה תהיה באגם). לעומת זאת שיטת הרמב"ן ודעימיה היא, שכל קניין מעכשיו ולאחר שלושים הוא קניין גוף מעכשיו ופירות לאחר שלושים יום ולכן יועיל הדבר בכל הקניינים.

בשו"ע ובנושאי כליו אמנם לא באה החלוקה בין שתי השיטות לידי ביטוי, אך אם נעמוד על שתי שיטות אלו יתבררו לנו דברי הראשונים כשמלה.

64. הדגמ"ר וקצוה"ח (ס"ק ה) והט"ז.